

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES OF A MODERN POLICE OFFICER

У статті здійснено аналіз особистісних якостей поліцейського, які є важливими для виконання ним професійних обов'язків. Оскільки від добросовісного виконання професійних обов'язків і майстерності працівника поліції залежать не лише результати професійної діяльності, але і життя та здоров'я людей.

Проаналізовано наукові публікації, які стосуються психологічного забезпечення діяльності поліції. зазначено, що особистісні професійно важливі якості поліцейського є недостатньо вивченими. Тому дослідження психологічних аспектів професійної діяльності поліцейського, розробка його професійно-психологічного профілю є актуальною проблемою як в теорії, так і на практиці.

Для аналізу професійних якостей поліцейського використано такі наукові методи, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, наукова абстракція, узагальнення, аналогія, моделювання, класифікація, формалізація.

Зазначено, що основними функціями діяльності поліції є підтримка громадського порядку, що включає виявлення, припинення та попередження правопорушень, протидію злочинності, надання якісних сервісних послуг безпеки, надання необхідних консультацій, рекомендацій та роз'яснень населенню. Відповідні вимоги до кандидатів на службу в поліцію зафіксовані у відповідних нормативно-правових документах, зокрема в Законі України «Про Національну поліцію». Акцентовано, що працюючи у психологічно, фізично й емоційно важкій сфері, поліцейський повинен володіти такими важливими якостями, як: фізична підготовка, критичне мислення, розсудливість, навички вирішення проблем, комунікативні навички, сильний моральний характер, почуття етики, співчуття, емпатія та повага до інших, відданість громаді, сильна ініціатива та наполегливість, терпіння і толерантність.

Резюмовано, що проаналізовані особистісно-професійні якості є комплексом взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного здатностей особистості, які функціонують у симбіотичних стосунках, допомагаючи створити висококласного поліцейського.

Ключові слова: особистісні якості, професійні якості поліцейського, комунікативні якості, емпатія, ініціативність, відданість громаді, толерантність, наполегливість.

The article analyzes the personal qualities of police officers, which are important for them to perform their professional duties. As far not only the results of the professional activity but also the life and health of people depend on the conscientious performance of the professional duties and skills of a police officer.

Scientific publications related to the psychological support of police activities have been analyzed. It is stated that the personal and professionally important qualities of a police officer are not studied enough. Therefore, the study of the psychological aspects of the police officer's professional activity, and the development of their professional and psychological profile is an urgent problem both in theory and in practice.

To analyze the professional qualities of a police officer, such scientific methods as analysis, synthesis, induction, deduction, scientific abstraction, generalization, analogy, modeling, classification, and formalization have been used.

It has been noted that the main functions of the police are the maintenance of public order, which includes the detection, termination, and prevention of offenses, combating crime, providing high-quality security services, and providing the necessary consultations, recommendations, and explanations to the population. The relevant requirements for candidates for police service are recorded in relevant legal documents, in particular in the Law of Ukraine "On the National Police".

It is emphasized that working in a psychologically, physically, and emotionally difficult sphere, a police officer has to possess such important qualities as physical fitness, critical thinking, discretion, problem-solving skills, communicative skills, a strong moral character, a sense of ethics, compassion, empathy, and respect for others, devotion to the community, strong initiative and persistence, patience and tolerance.

It is summarized that the analyzed personal and professional qualities are a complex of interconnected and mutually complementary abilities of the individual, which function in a symbiotic relationship, helping to create a high-class police officer.

Key words: personal qualities, professional qualities of a police officer, communicative qualities, empathy, initiative, devotion to the community, tolerance, persistence

УДК 316.6

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.39.43>

Пряхіна Н. О.

к. психол. н., доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарної підготовки
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Когут Я. М.

к. ю. н., доцент,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарної підготовки
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Жидецький Ю. Ц.

к. пед. н., доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарної підготовки
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Постановка проблеми. Поліція в Україні є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого полягає у служінні суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки. З огляду на це, професійна діяльність поліцейських належить до когорти складних професій, що висуває високі вимоги до працівників правоохоронних органів, оскільки, доволі часто, від прийнятих ними рішень залежить доля багатьох людей. Службова діяльність поліцейських супроводжується екстремальними навантаженнями, відбувається в напружених,

складних умовах, що пов'язані зі застосуванням зброї, спеціальних засобів впливу та фізичної сили. Від добросовісного виконання професійних обов'язків і майстерності працівника поліції залежать не лише результати професійної діяльності, але і життя та здоров'я людей. З огляду на це, правоохоронна діяльність залежить не тільки від знань, умінь і навичок поліцейських, але і від їхніх особистісних психологічних якостей.

Стан дослідження. Здійснюючи аналіз джерельної бази дослідження, варто зазначити, що вивченню психологічних аспектів правоохоронної діяльності розділяли значну

увагу такі вчені як В. Остапович, Д. Александров, В. Барко, В. Бондаренко, Л. Казміренко, Е. Мойсеев, В. Криволапчук, В. Шапарет, Р. Валеев. Ці автори розкривають професійно-психологічний зміст правоохоронної діяльності, аналізують структуру професіограми та психограму поліцейських професій і спеціальностей системи МВС України. Я. Александров, О. Федоренко, Д. Швець займаються розробкою нових підходів до професійної підготовки поліцейських, аналізом факторів їх професійної реалізації, вивченням особливостей взаємодії поліції з громадою. Вчені-психологи Л. Бурлачук, І. Халян, Л. Собчик займаються розробкою й адаптацію діагностичних та психокорекційних методик для роботи з правоохоронцями під час відбору кандидатів на службу та супроводу під час роботи в поліції.

До аналізу професійно важливих якостей поліцейського у своїх дослідженнях зверталися також такі науковці, як В. Барко, О. Євдокімова, І. Охріменко, І. Клименко.

Серед зарубіжних вчених, які аналізують професійні якості поліцейського, варто виокремити Г. Барретта, Р. Мігеля, Д. Херда, С. Люке, Д. Тана; В. Бірзу. Ці науковці у своїх дослідженнях вивчали актуальні організаційно-психологічні питання діяльності поліції, зокрема аналізували дії поліцейських, зосереджували увагу на виробленні поліцейських етичних стандартів тощо. О. John et al., L. Kh'yell, H. Mohammadi, M. Sahebazamani, L. Paşnicius зосередили свою увагу на управлінні мотивацією поліцейського за допомогою методів психологічної діагностики, які доречно використовувати під час професійного відбору на службу в поліцію. Незважаючи на досить велику кількість публікацій з психологічного забезпечення діяльності поліції, можна стверджувати, що особистісні професійно важливі якості поліцейського залишилися недостатньо вивчено. Тому дослідження психологічних аспектів професійної діяльності поліцейського, розробка його професійно-психологічного профілю є актуальною проблемою як в теорії, так і на практиці.

Мета статті полягає в аналізі особистісних якостей поліцейського від яких безпосередньо залежить його професійна діяльність.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс загальнологічних (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, наукової абстракції, узагальнення, аналогії, моделювання, класифікації) і загальнотеоретичних (формалізації, аксіоматизації, гіпотетично-дедуктивного) методів.

Виклад основних положень. Основними функціями дальності поліції є підтримка громадського порядку, що включає виявлення, припинення та попередження правопорушень, протидію злочинності, надання якісних сервісних послуг безпеки, надання необхідних кон-

сультацій, рекомендацій та раз'яснень населенню. Відповідно до поліцейських висуваються дуже жорсткі вимоги, невідповідність яким впливає на ефективність їхньої роботи та рівня довіри з боку населення. Відповідні вимоги закріплені у нормативно-правових документах, які регулюють дальність Національної поліції України. Так, у розділі 6 Закону України «Про національну поліцію» [3] (стаття 49) визначено вимоги до кандидатів на службу у поліцію, які стосуються вікових, освітніх, статусних параметрів. У наказі МВС 1179 від 9 листопада 2016 року [2] закріплено правила етичної поведінки поліцейських, конкретизують основні принципи діяльності поліції. У правилах наголошено, що під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен проявляти розсудливість, відкритість, почуття справедливості, володіти комунікативними навичками, бути коректним та не допускати застосування насильства чи інших негативних дій щодо членів суспільства, а також, незважаючи на провокації, залишатися об'єктивним.

Професійні якості поліцейського аналізують у своїх дослідженнях як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема, українські дослідники В. Барко, О. Євдокімова та В. Остапович [9] відзначають пряму залежність успіху діяльності поліцейського від ступеня сформованості таких професійно важливих якостей, як:

- рівня лабільності (високого або середнього);
- типу нервової системи (сильного або середньосильного);
- сформованості таких рис характеру: спонтанність, екстраверсія, сміливість, впевненість, самоконтроль, оптимізм;
- рівня самоактуалізації (середнього або високого);
- високого рівня професійної мотивації;
- сформованості емоційно-вольових якостей (емоційної стійкості, відповідальності, вміння долати труднощі);
- рівня загальних здібностей (середнього і вище середнього);
- рівня комунікативних здібностей (високого або середнього);
- рівня розвитку когнітивних процесів і психомоторних властивостей;
- достатньої чутливості аналізаторів.

О. Цільмак, В. Лефтеров акцентують на дисциплінованості як інтегральній професійно-психологічній якості поліцейського, яка визначає здатність особи неухильно дотримуватися вимог нормативно-правових актів і підпорядковуватися загальнодержавним й особистісним, соціальним та діяльнісним нормам і правилам поведінки [6].

О. Євдокімова, І. Жданова та В. Швець зазначають, що професійно важливі якості поліцейського формуються поступово на основі когнітивних і комунікативних та регу-

ляторних психічних процесів. Когнітивні процеси є визначальними для свідомого засвоєння змісту та методів діяльності працівника поліції, комунікативні виступають основою організації різних форм спілкування з колегами та громадянами, а регуляторні забезпечують здатність до самоконтролю, саморегуляції й регуляції професійної діяльності [4, с. 46–47, с. 51]. Досліджуючи професійне становлення особистості на прикладі ВНЗ системи МВС України, Т.М. Малкова робить висновок, що процес професійного розвитку поліцейського розпочинається на етапі навчання у навчальному закладі. У цей період в особистості виникає уявлення про професійну діяльність, афективно-оціночне ставлення до роботи, морально-психологічні властивості [1, с. 317]. Такої ж думки дотримується і І.В. Рудяк, яка зазначає, що цілеспрямоване формування професійно особистісних якостей в процесі навчання у вищих навчальних закладах створює умови для стимулювання курсантів до рефлексії своїх професійних дій, для їх підготовленості до динамічної трансформації власної поведінки відповідно до професійних завдань [5].

М. Інцунца, аналізуючи професійні якості поліцейських, зосереджує увагу на трьох, на його думку, найважливіших: здатності формувати добрі стосунки з громадянами (чуйне спілкування), знання для прийняття рішень та лідерство [8].

В. Барко, І. Охріменко, В. Медведєв, О. Вагіна, С. Охріменко, досліджуючи психограму патрульного поліцейського, визначили основні складові, які формують узагальнений професійно-психологічний профіль сучасного поліцейського. Дослідники дійшли до висновку, що оволодіння професією патрульного офіцера й ефективність подальшої діяльності значною мірою залежать від ступеня сформованості основних індивідуально-психологічних якостей, що визначається такими особливостями:

1) середній або високий рівень загальних здібностей (вербальний і невербальний інтелект, творчість);

2) середньо-сильний, середньо-слабий або сильний тип нервової системи, високий або середній рівень її лабільності;

3) формування рис характеру (спонтанність, сміливість, впевненість, оптимізм, відповідальність, наполегливість, самовладання, чесність; відкритість до нового досвіду; помірна поблажливість);

4) високий або середній рівень комунікативних навичок;

5) прагнення до цікавої та суспільно корисної роботи;

6) незалежність, самостійність, самовдосконалення [7].

Здійснивши аналіз нормативної бази, яка регулює діяльність Національної поліції і сис-

теми Міністерства внутрішніх справ, наукової літератури, що стосується аналізу професіограми поліцейського, ми виокремили особистісні риси, які сприяють професійному становленню поліцейського.

Поліцейські є джерелом безпеки для населення, оскільки реагують на локальні загрози та надзвичайні ситуації, допомагають утримати злочинців від вулиць і працюють, щоб захистити громадян та їхні спільноти від шкоди, то вони відповідно повинні володіти багатьма здібностями – окрім сили та хоробрості, щоб бути професіоналами своєї справи. Працюючи у психологічно, фізично й емоційно важкій сфері поліцейський повинен володіти такими важливими якостями, як:

- фізична підготовка;
- критичне мислення;
- розсудливість;
- навички вирішення проблем;
- комунікативні навички;
- сильний моральний характер;
- почуття етики;
- співчуття, емпатія та повага до інших;
- відданість громаді;
- сильна ініціатива та наполегливість;
- терпіння і толерантність.

Усі згадані риси є важливими, але у цьому списку є певні характеристики, які особливо цінуються і чинять вагомий вплив на професійну кваліфікацію працівника поліції зокрема та імідж поліції загалом. Однією з найважливіших якостей є комунікативні навички. Співробітники поліції повинні вміти спілкуватися чітко, коротко та впевнено. Незалежно від того, чи розмовляють вони з громадянами, на публічному заході чи з іншими представниками правоохоронних органів, вони повинні бути в змозі передавати інформацію чітко та точно. Адже комунікація дає поліцейським можливість краще керувати доказами, допитуючи свідків і підозрюваних, збираючи інформацію. Це дозволяє їм приймати швидкі та зважені рішення. Поліцейські можуть досягти успіху, лише якщо вони оволодіють спілкуванням, як соціальним, так і професійним, щоб їм було комфортно спілкуватися з громадянською та виконувати свою роботу якісно. Хороша комунікація є важливою для того, наскільки добре поліцейські взаємодіють з громадськістю, оскільки вона впливає на те, як громадськість реагує на правоохоронні органи. Відповідно, співробітники правоохоронних органів повинні постійно вдосконалювати свої комунікативні навички і культуру спілкування. Знання особливостей, засобів і прийомів спілкування, вміння планувати, організувати і здійснювати професійне спілкування, враховуючи особливості соціального сприйняття і розуміння людини людиною – це важлива складова характеристики працівника поліції, що чинить вплив на ефективність вирішення оперативних завдань.

Ключовою характеристикою в цьому контексті є емпатія, тобто здатність до емоційного зв'язку з іншими людьми в межах відповідних обмежень. Він розглядається як ключовий компонент людської взаємодії, особливо спілкування, і відсутність емпатії часто призводить до непорозуміння або блокування позицій, що має серйозні несприятливі наслідки.

Здатність розуміти точку зору інших людей особливо важлива в ситуаціях, коли поліцейські взаємодіють з жертвами злочинів. Однак це також важливо під час допиту підозрюваних, оскільки дозволяє поліцейському зрозуміти мотиви та поведінку інших людей. Це важливо для успішного спілкування та передбачення реакцій людей у ситуаціях, з якими вони стикаються. Однак здатність розуміти перспективи не є фіксованою властивістю і змінюється в залежності від соціального контексту. Це особливо актуально в сучасних, дедалі більш гетерогенних суспільствах, де часто виникає напруженість між групами. Коли поліцейський має емпатію, він може позитивно вплинути на життя інших, а також запобігти власному професійному вигоранню. Дослідження показують, що емпатійні поліцейські менш схильні зневіруватися і втрачати надію.

Наступна група якостей стосується інтелектуальних здібностей особи поліцейського. Сюди доречно віднести такі якості, як оперативність мислення, тобто швидкість мисленневих процесів, так звану інтелектуальну лабільність і добре розвинене логічне мислення. Не менш вагомими є критичне мислення та здатність грамотно висловлювати свої думки, оскільки під час виконання службових обов'язків поліцейським часто доводиться приймати швидкі рішення, які впливають на здоров'я та самопочуття їх самих і представників громадськості. Значущим є також такі якості як вміння розподіляти увагу між декількома об'єктами і видами діяльності, зосереджувати увагу на потрібному об'єкті необхідну кількість часу (стійкість уваги) і швидко переключати увагу з одного об'єкта на інший. Важливими професійними якостями поліцейського є також добре розвинена спостережливість, образна і словесно-логічна пам'ять. Резюмуючи, варто зазначити, що поліцейські у своїй професійній діяльності повинні керуватися здоровим глуздом, тобто мислити й поводитися розумно, а також приймати правильні рішення і розумне розважливе судження, засноване на простому сприйнятті ситуації. Поліцейські повинні враховувати здоровий глузд у всіх своїх рішеннях і уникати крайнощів на обох кінцях континууму. Наявність і застосування здорового глузду може як вирішити, так і запобігти проблемі. Вони повинні вміти міркувати, зважувати наслідки та розглядати альтернативи, перш ніж прийняти рішення про найбільш логічний хід дій. Без розумного судження,

раціоналізації та самовладання ситуація може загостритися і коштувати життя.

Головний обов'язок поліцейського – захищати та служити іншим. Це означає, що вони також повинні поважати та розуміти людей різного походження, культури, ставлення, поглядів і переконань, бути ввічливими та тактовними. Ввічливість також включає терпимість, доброту, уважність та розуміння. У поліцейській діяльності правильне використання ввічливості має вирішальне значення для загального успіху. Офіцери, які дотримуються належного стилю поведінки з громадянами, уникають багатьох вербальних і фізичних небезпек. Ввічливість не є ознакою слабкості, і, належним чином, вона може підвищити безпеку поліцейського. Адже збереження ввічливості, особливо перед обличчям потенційно вибухових обставин, може працювати на користь поліцейського, оскільки вони зберігають самоконтроль і маскують свій стан готовності та тактичної переваги. Крім того, тактична ввічливість має позитивні наслідки для працівників поліції у відео, аудіо та в офіційному звіті, тим самим допомагаючи захистити їх від скарг і позовів. Ввічливість – це не просто приємна риса для поліцейського, а й абсолютна необхідність.

Окрім інтелектуальних якостей, необхідними є і психофізіологічні та фізичні особливості поліцейських. Насамперед це хороший загальний фізичний розвиток, а саме: витривалість, координованість, сила, швидкість. Також поліцейський фізично повинен бути готовим до впливу несприятливих факторів професійного середовища, бути здатним переносити фізичну і психічну напругу, бути емоційно врівноваженим.

Висновки. Зазначені якості не представлені в жодному ранговому порядку. Усі вони важливі для успіху і функціонують у симбіотичних стосунках, допомагаючи створити високласного поліцейського. Звичайно, ці якості не є єдиними критеріями відбору кандидатів на службу у поліцію. Однак вони, безсумнівно, заслуговують на увагу і, ймовірно, підвищують загальну якість поліцейської діяльності. Здійснений аналіз дозволяє резюмувати, що особистісно-професійні якості є комплексом взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного здатностей особистості, які необхідні їй для досягнення максимально успішного результату у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малкова Т. М. Професійне становлення особистості (на прикладі вищих навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України) : монографія. Київ, 2012. 395 с.
2. «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських». Наказ МВС № 1179 від 09.11.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 15.05.2022).

4. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. Харків, 2018. 426 с.

5. Рудяк І. В. Особливості самовідношення жінок-працівників органів внутрішніх на різних етапах професіогенезу. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 1. С. 292–297. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_1_54 (дата звернення: 16.05.2022).

6. Цільмак О. Лефтеров В. Дисциплінованість як інтегральна професійно-психологічна риса поліцейського. *Юридична психологія*. 2020. No 1(26). С. 55–61. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1265/1267> (дата звернення: 16.05.2022).

7. Barko V., Okhrimenko I., Medvediev V., Vagina O., & Okhrimenko S. Professional Psychological Profile of a Modern Patrol Officer as the Basis of Efficient Official Activities. *Postmodern Openings*. 2020. 11(3). P. 1–19. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/pol/article/view/2922/2514> (дата звернення: 19.05.2022).

8. Inzunza M. European police recruits' views on ideal personal characteristics of a police officer URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10439463.2019.1685514> (дата звернення: 15.05.2022).

9. Yevdokimova O., Ostapovich V., Barko V. Psychological Profile of Successful Criminal Police Officer. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9, No. 3. P. 120–133. URL: <http://ijaep.com/Journal/755-Article%20File-2408-1-2-20200104.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).